

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет
імені Івана Франка**

Видання філософського факультету

Серія: методичні матеріали

**КОМПЛЕКСНІ КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ
(залікові тести)**

**з курсу
«ЛОГІКА»**

**для студентів гуманітарних факультетів
університетів**

Львів - 2001

Рекомендовано до друку
кафедрою історії філософії
Протокол № 37/4 від 31.05.2001

Уклала: **ас. Світлана Володимирівна Бовтач**

Відповідальний за випуск *Андрій Іванович Пашук*
Редактор *Тетяна Андріївна Веремчук*

**Комплексні контрольні завдання
(залікові тести)
з курсу “Логіка”
для студентів гуманітарних факультетів
університетів**

Підписано до друку _____ Формат 60x84/16.
Папір друк. № 3. Друк офсет. Умовн. друк. арк. _____.
Обл.-вид. арк. _____. Тираж _____ Зам. _____

79602, Львів, вул. Університетська, 1

Вступ

“Логіка” для багатьох гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів викладається як нормативна дисципліна. Мета даного курсу полягає у вивченні логічної теорії, а також передбачає розвиток у студентів навичок до абстрактного мислення, вдосконалення майстерності володіння методиками виконання логічних (інтелектуальних) операцій, формування вмінь щодо визначення логічних помилок, які часто зустрічаються у міркуваннях, та засобів для їх усунення. Завдяки лекційному курсу студенти мають змогу отримати уявлення про тенденції розвитку сучасної логіки як науки, ознайомитися з її предметом, методами та категоріальним апаратом; завдяки систематичному і ретельному виконанню логічних вправ і завдань на семінарських заняттях вони також мають змогу осмислити специфіку логічних засобів для вирішення логічних, філософських та загальнонаукових проблем, підвищити власний рівень логічної культури виразу думок та побудови міркувань.

Запропоновані контрольні завдання (залікові тести) призначені для комплексної перевірки знань з курсу “Логіка”. Структурно вони складаються із 15 варіантів, кожний із яких включає в себе два теоретичні питання та п’ять тестових завдань.

Варіанти залікових тестів містять основні питання з таких тем, як “Предмет і метод науки логіки”, “Поняття як форма мислення”, “Висловлювання як форма мислення”, “Основні закони логіки”, “Умовиводи як форма мислення”, “Доведення та спростування як логічні операції”, “Логічні основи ведення суперечок”, “Логіка формування нового знання. Парадокси”.

На змістовному рівні контрольні завдання відповідають програмі курсу “Логіка” для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. Тематично контрольні завдання кожного варіанту охоплюють різні розділи курсу “Логіка”, що дозволяє виявити не лише рівень знань студентів з окремих тем, але й повноту та цілісність цих знань. Окрім того, методично ці завдання сформульовані таким чином, що їх виконання вимагає від студента не лише усвідомлення специфіки логічної організації форм абстрактного мислення та фундаментальних знань з історії і теорії логіки як науки, але й вмінь практично застосовувати ці знання.

Методика виконання залікових завдань передбачає:

- письмову відповідь студента на два теоретичних запитання із визначеного викладачем варіанту;
- вибір в кожному тестовому завданні із сукупності запропонованих відповідей однієї або двох (в залежності від умови завдання) правильних відповідей.

Завдання 1.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Предмет логіки як науки: поняття логічної форми та логічного закону.
2. Доведення та спростування як логічні операції, їх логічна структура.

II. Виконайте тести:

1. Поняття в мові виражається:

- (1) будь-яким словом;
- (2) словом чи словосполученням, які виражають певний зміст;
- (3) розповідним реченням;
- (4) запитальним реченням;
- (5) сукупністю речень.

2. Який тип логічного зв'язку має місце в наведеному висловлюванні Іоанна Златоуста “Від вчителя немає ніякої користі, якщо учень неухважний”:

- (1) кон'юнктивний;
- (2) диз'юнктивний;
- (3) імплікативний;
- (4) еквівалентний;
- (5) заперечний.

3. Які з наведених пар понять можна ототожнювати, не порушуючи при цьому закону тотожності:

- (1) бачити, дивитися;
- (2) логічна помилка, софізм;
- (3) умовивід, демонстрація;
- (4) скорочений силізм, ентимема;
- (5) свобода, анархія.

4. Серед наведених прикладів знайдіть висновок, отриманий у результаті перетворення засновку:

- (1) Той, хто сховав річ, знає, де її знайти. Отже, дехто з тих, хто знає, де знайти річ, сам її сховав;
- (2) Оскільки вислів “Деякі українські спортсмени є чемпіонами Олімпійських ігор” – істинний, то істинним буде і вислів “Чемпіонами Олімпійських ігор ставали і українські спортсмени”;
- (3) Якщо вислів “не все золото, що блищить” правильний, то правильним є і те, що “іноді блискучі предмети не є золотими”;
- (4) Оскільки “Всі люди є смертними” – істинне твердження, то істинним буде і твердження “Жодна людина не являється безсмертною”;
- (5) Якщо все геніальне – просте, то складне не може бути геніальним.

5. Виберіть правильний варіант визначення “еристики”:

- (1) це суперечка без єдиної теми, в ній відсутній предмет обговорення;
- (2) це суперечка, засоби ведення якої є софістичними;
- (3) це пізнавальна суперечка;
- (4) це суперечка-суперництво, мета якої – здобуття перемоги над суперником;
- (5) це суперечка, в процесі якої втрачають мету обговорення.

Завдання 2.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Поняття як форма мислення: мовні форми виразу, логічна структура. Логічні прийоми утворення понять.
2. Закон тотожності: основні вимоги щодо побудови думок та ознаки логічних помилок, що виникають при порушенні цих вимог.

II. Виконайте тести:

1. Кого вважають засновником логіки як науки:

- (1) Конфуція;
- (2) Геракліта;
- (3) Протагора;
- (4) Платона;
- (5) Арістотеля.

2. Якщо два висловлювання можуть бути одночасно істинними, однак не можуть бути одночасно хибними, то вони перебувають у відношенні:

- (1) підпорядкування;
- (2) протилежності;
- (3) часткової сумісності (підпротилежності);
- (4) суперечності;
- (5) тотожності.

3. За якою фігурою побудований простий категоричний силізм: “Всі висловлювання мають значення істинності. Речення “Чи безмежний світ?” не має значення істинності. Отже, це речення не виражає висловлювання”:

- (1) I фігура;
- (2) II фігура;
- (3) III фігура;
- (4) IV фігура.

4. Яка із наведених тез потребує спростування:

- (1) Злочини можуть мати не лише соціальні, але й психологічні корені;
- (2) Деякі метали є рідкими тілами;
- (3) Мислення і мова тотожні;
- (4) Людям властиві емоції;
- (5) Логіка як наука виникла в IV ст. до Р.Х.

5. Серед наведених запитань визначте проблемне запитання:

- (1) Ким було хрещено Київську Русь?
- (2) У чому полягає сенс життя?
- (3) Які закони логіки були сформульовані Арістотелем?
- (4) Що було першим прообразом газети?
- (5) Чи вірно, що Арістотель був учителем філософії О.Македонського?

Завдання 3.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Висловлювання як форма мислення: мовні форми виразу, логічна структура.
2. Суперечка як метод вирішення спірних питань. Вимоги логіки до структурних елементів суперечки.

II. Виконайте тести:

1. Яке з перелічених імен виражає одиничне поняття:

- (1) поема Т.Шевченка;
- (2) істина;
- (3) засновник логіки;
- (4) філософський камінь;
- (5) країна Європи.

2. Який тип логічного зв'язку має місце у висловлюванні арабського мислителя XI ст. Ібн Габірола “Перший крок на шляху до мудрості – мовчання; другий – слухання; третій – запам'ятовування; четвертий – діяння; п'ятий – викладання мудрості”:

- (1) кон'юнктивний;
- (2) диз'юнктивний;
- (3) імплікативний;
- (4) еквівалентний;
- (5) заперечний.

3. До яких із наведених пар понять можна застосувати закон виключеного третього:

- (1) рідна мова, нерідна мова;
- (2) відомі аргументи, невідомі аргументи;
- (3) розум, відчуття;
- (4) емпіричний, теоретичний;
- (5) істина, хибність.

4. За якою фігурою побудований простий категоричний силізм: “Вбивство – суспільно-небезпечне діяння. Будь-яке суспільно-небезпечне діяння підлягає покаранню. Отже, до деяких діянь, що підлягають покаранню, відносяться і вбивства”:

- (1) I фігура;
- (2) II фігура;
- (3) III фігура;
- (4) IV фігура.

5. Яке із наведених висловлювань може виступати тезою доведення:

- (1) Свідомість притаманна лише людині;
- (2) Тіло, занурене у воду, витіснить об'єм води, що дорівнює об'єму тіла;
- (3) У 988 році князь Володимир хрестив Київську Русь;
- (4) Усі люди смертні;
- (5) На Землі існує органічне життя.

Завдання 4.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Умовивід як форма мислення. Поняття необхідного та імовірнісного умовиводу.
2. Види доведень та способи спростувань.

II. Виконайте тести:

1. Знайдіть поняття, обсяги яких перебувають у відношенні суперечності:

- (1) Логіка, психологія;
- (2) Добро, зло;
- (3) Раціональне мислення, ірраціональне мислення;
- (4) Знання, віра;
- (5) Егоїзм, альтруїзм.

2. Яке з наведених речень не виражає висловлювання:

- (1) “Знання – поживок для розуму”;
- (2) “Жоден вчений не мислить формулами.” (А.Ейнштейн);
- (3) “Не досить мати тільки добрий розум, бо головне – це вміло застосовувати його” (Р.Декарт);
- (4) “Не дуріть самі себе!
Учіться, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь”. (Т.Шевченко);
- (5) “Платон – учень Сократа”.

3. До якого виду умовиводів логіки висловлювань належить міркування однієї афінянки, наведене Арістотелем “Сину, не втручайся в суспільні справи; бо якщо ти будеш казати правду, то тебе зненавидять люди; якщо ж ти будеш казати неправду, то тебе зненавидять боги”:

- (1) умовно-категоричного;
- (2) суто умовного;
- (3) розділово-категоричного;
- (4) суто розділового;
- (5) умовно-розділового.

4. Виберіть правильний варіант визначення “логомахії”:

- (1) це суперечка без єдиної теми, в ній відсутній предмет обговорення;
- (2) це суперечка, засоби ведення якої є софістичними;
- (3) це пізнавальна суперечка;
- (4) це суперечка-суперництво, мета якої – здобуття перемоги над суперником;
- (5) це суперечка, в процесі якої втрачають мету обговорення.

5. Знайдіть серед наведених запитань запитання про причину явища:

- (1) Що є істина?
- (2) Чи існує Бог?
- (3) Чому люди не мислять однаково?
- (4) Скільки років існує логіка як наука?
- (5) Як можуть комп’ютери впливати на способи мислення людей?

Завдання 5.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Поняття про основний метод формальної логіки – метод формалізації. Історичні етапи становлення методу формалізації.
2. Поділ понять як логічна операція: логічна структура, види поділу та правила їх здійснення.

II. Виконайте тести:

1. Яке з перелічених понять є реєструючим:

- (1) філософський твір;
- (2) добрий вчинок;
- (3) комп'ютерний вірус;
- (4) європейська держава;
- (5) висококваліфікований спеціаліст.

2. Який тип логічного зв'язку має місце в наведеному висловлюванні Іоанна Златоуста “Хто просить Бога про покарання інших за їх гріхи, не отримає прощення за власні гріхи”:

- (1) кон'юнктивний;
- (2) диз'юнктивний;
- (3) імплікативний;
- (4) еквівалентний;
- (5) заперечний.

3. До яких із наведених пар понять можна застосувати закон суперечності:

- (1) життя, смерть;
- (2) матерія, свідомість;
- (3) духовність, бездуховність;
- (4) переконливі аргументи, непереконливі аргументи;
- (5) письмовий іспит, усний іспит.

4. Які правила порушені у наведеному простому категоричному силлогізмі “Всі східні мудреці були філософами. Сократ – філософ. Отже, Сократ – східний мудрець”:

- (1) Силлогізм повинен складатися лише з трьох термінів;
- (2) Середній термін повинен бути розподіленим хоча б у одному засновку;
- (3) Крайній термін, який не розподілений у засновку, не може бути розподіленим й у висновку;
- (4) Більший засновок у силлогізмі I фігури повинен бути загальним, а менший – стверджувальним висловлюваннями;
- (5) Один із засновків і висновок у силлогізмі II фігури повинні бути заперечними.

5. Яку функцію у доведенні може виконувати висловлювання “Земля обертається навколо Сонця”

- (1) тези, що потребує доведення;
- (2) тези, що потребує спростування;
- (3) аксіоми;
- (4) теореми;
- (5) факту.

Завдання 6.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Види понять та їх характеристика.
2. Теорія як форма організації знань. Види теорій, логічні засоби їх побудови.

II. Виконайте тести:

1. Який з наведених прикладів можна віднести до визначення (дефініції) понять:

- (1) Людина – це політична тварина (Арістотель);
- (2) Повторення – мати вчення;
- (3) Держава – це прояв світового (абсолютного) духу (Гегель);
- (4) Філософія – любов до мудрості;
- (5) Історик – це пророк, який звернений у минуле (Ф.Шлегель).

2. До якого виду належить висловлювання “Читання без розмірковування не приносить користі” (Св. Тихон Задонський):

- (1) атрибутивне загальнозаперечне;
- (2) атрибутивне частковозаперечне;
- (3) реляційне;
- (4) екзистенціальне;
- (5) складне заперечне.

3. Логічна помилка “підміна тези” виникає внаслідок порушення вимог закону:

- (1) тотожності;
- (2) суперечності;
- (3) виключеного третього;
- (4) достатньої підстави.

4. Який із наведених висновків можна зробити за допомогою повної індукції:

- (1) Усі книги корисні;
- (2) “Усі люди від природи прагнуть до знань” (Арістотель);
- (3) “Ніщо не виникає із нічого” (Лукрецій Кар);
- (4) Усі основні формально-логічні закони носять нормативний характер;
- (5) Усі війни призводять до загибелі людей.

5. Який із наведених способів Арістотель вважав підставою для побудови такого софізму “Чи топчуть ногами те, що проходять? – Так. – Але хтось проходить цілий день: отже, він топче ногами день”:

- (1) неправильне ототожнення того, що нетотожне;
- (2) неправильне поєднання слів у мовному виразі;
- (3) змішування безвідносного і відносного смислів;
- (4) те, що не є причиною, видається за причину;
- (5) багато запитань зводяться до одного.

Завдання 7.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Види висловлювань та їх характеристика.
2. Закон суперечності та закон виключеного третього: особливості їх вимог щодо побудови міркувань та ознаки логічних помилок, що виникають при їх порушенні.

II. Виконайте тести:

1. У якому відношенні перебувають поняття “егоїзм” та “альтруїзм”:

- (1) підпорядкування;
- (2) перехрещення;
- (3) тотожності;
- (4) протилежності;
- (5) суперечності.

2. Які з наведених виразів виконують функцію істинного висловлювання:

- (1) $x + 4 = 12$;
- (2) Кожна людина колись десь навчалась;
- (3) Ніхто нічого не знає;
- (4) Каїн – брат Авеля;
- (5) Князь Володимир хрестив Київську Русь в 988 році.

3. За якою фігурою побудований простий категоричний силлогізм: “У кожному правильному силлогізмі повинно бути три терміни. Даний силлогізм є правильним. Отже, у даному силлогізмі є лише три терміни”:

- (1) I фігура;
- (2) II фігура;
- (3) III фігура;
- (4) IV фігура.

4. Які із наведених тез сформульовані невірно:

- (1) “Усе вже давно сказано, і ми запізнилися народитися, бо вже понад сім тисяч років на Землі живуть і мислять люди” (Жан де Лабрюйєр);
- (2) “Злочинність є, була і буде” (А.Конан-Дойль);
- (3) Перед Богом усі рівні;
- (4) Закони потрібно поважати;
- (5) За все треба платити.

5. Вкажіть варіант, в якому вказана суттєва відмінність між дискусією і полемікою:

- (1) в полеміці приймає участь дві людини, а в дискусії – багато;
- (2) полеміка використовується в політиці, а дискусія – в науці;
- (3) учасники полеміки називаються суперниками (противниками), а учасники дискусії – опонентами;
- (4) мета полеміки – переконання противника у своїй правоті, утвердження власного погляду, а мета дискусії – досягнення певного ступеня згоди між особами щодо предмету обговорення;
- (5) засоби ведення полеміки є завжди некоректними, а засоби ведення дискусії – коректними.

Завдання 8.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Характеристика дедуктивних умовиводів та правил їх побудови.
2. Загальна характеристика основних формально-логічних законів.

II. Виконайте тести:

1. Який з наведених прикладів відноситься до дихотомічного поділу:

- (1) Психіку людини поділяють на свідому і несвідому;
- (2) Літераторів поділяють на поетів і прозаїків;
- (3) У Стародавній Греції людей поділяли на греків і варварів;
- (4) Арістотель всі здібності людей поділяв на вроджені і набуті.

2. Семантикою називають:

- (1) загальну теорію знакових систем;
- (2) розділ семіотики, в якому досліджуються відношення між знаками у певній знаковій системі;
- (3) вчення про відношення між знаками та об'єктами, які позначаються за допомогою цих знаків;
- (4) вчення про відношення між суб'єктом, який використовує знакову систему, і самою знаковою системою;
- (5) розділ логіки, в якому досліджується проблема істинності мовних (логічних) виразів.

3. Який із наведених висновків можна зробити за допомогою повної індукції:

- (1) Усі твори Платона написані у художньо-діалогічній формі;
- (2) “Жоден вчений не мислить формулами” (А.Ейнштейн);
- (3) Усе “таємне” стає явним;
- (4) Усі неправдоподібні історії викликають сумнів;
- (5) Усі правильні визначення понять є співмірними.

4. Яка логічна помилка має місце у доведенні “Версія А. є істинною, оскільки вона логічно випливає з показань свідка В. У свою чергу, свідкові В. можна довіряти, бо його заяви повністю узгоджуються із версією А.”:

- (1) хибна підстава;
- (2) недоведена підстава;
- (3) недостатня підстава;
- (4) коло у доведенні;
- (5) часткова втрата тези.

5. Яке із наведених висловлювань з логічної точки зору виражає парадокс:

- (1) Світ не є таким, яким ми його уявляємо і бачимо;
- (2) Усі наукові відкриття починаються із заперечення звичних уявлень;
- (3) Історія навчає нас того, що в неї ми нічого не навчаємось;
- (4) Суспільство рухається вперед методом спроб і помилок;
- (5) Існують самоочевидні істини.

Завдання 9.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Логічні основи аналізу мови як засобу виразу думок.
2. Логічні вимоги щодо побудови доведень та спростувань та ознаки логічних помилок, що виникають при їх порушенні.

II. Виконайте тести:

1. Яке з наведених висловлювань відноситься до екзистенціальних:

- (1) Не існує безпричинних явищ;
- (2) Кожен закон логіки виражає суттєві зв'язки між думками;
- (3) Деякі логічні помилки робляться свідомо;
- (4) Арістотель – вчитель О.Македонського;
- (5) Усе, що існує в часі, має свою історію.

2. До яких із наведених пар понять можна застосувати закон суперечності:

- (1) віруючий, атеїст;
- (2) правда, неправда;
- (3) об'єктивний, суб'єктивний;
- (4) милосердний, немилосердний;
- (5) логічна норма, правова норма.

3. Серед наведених прикладів знайдіть висновок, отриманий у результаті обернення засновку:

- (1) Той, хто сховав річ, знає, де її знайти. Отже, дехто з тих, хто знає, де знайти річ, сам її сховав;
- (2) Оскільки “Всі люди є смертними” – істинне твердження, то істинним буде і твердження “Жодна людина не являється безсмертною”;
- (3) Якщо вислів “не все золото, що блищить” правильний, то правильним є і те, що “іноді блискучі предмети не є золотими”;
- (4) Оскільки держава існувала не завжди, отже, держава не існувала завжди;
- (5) Якщо істинним є твердження “Кожна людина прагне бути щасливою”, то істинним буде і твердження “Не існує людей, які не прагнуть бути щасливими”.

4. До якого різновиду індукції належить міркування “Деякі твори Платона (“Федон”, “Софіст”, “Держава”) написані у художньо-діалогічній формі. Отже, всі твори Платона написані у художньо-діалогічній формі”:

- (1) повна індукція;
- (2) популярна індукція;
- (3) статистична індукція;
- (4) наукова індукція.

5. Які із наведених запитань сформульовані некоректно:

- (1) У чому полягає значення законів логіки?
- (2) Як виник світ?
- (3) Коли дурень буває розумним?
- (4) Хто написав п'єси Шекспіра?
- (5) Чи можлива мораль без свободи?

Завдання 10.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Відношення між поняттями по об'єму та їх зображення за допомогою кіл Ейлера.
2. Види суперечок та їх характеристика.

II. Виконайте тести:

1. У відношенні протилежності знаходяться такі висловлювання, які:

- (1) можуть бути одночасно істинними;
- (2) не можуть бути одночасно істинними;
- (3) можуть бути одночасно хибними;
- (4) не можуть бути одночасно хибними;
- (5) не можуть бути одночасно істинними, однак можуть бути одночасно хибними.

2. Логічна помилка “поспішне узагальнення” виникає внаслідок порушення вимог закону:

- (1) тотожності;
- (2) суперечності;
- (3) виключеного третього;
- (4) достатньої підстави;

3. До якого виду дилеми належить міркування Зенона (без уваги на пояснюючі слова, що подані в дужках) “Якщо тіло рухається, то існує дві можливості: або рух відбувається в тому місці, де тіло знаходиться, або він відбувається там, де тіла немає. Але рух не може відбуватися там, де знаходиться тіло (бо тоді тіло не могло б вже там знаходитись). Очевидним є і те, що він не може відбуватись і там, де тіла немає (оскільки там немає тіла – самого об'єкту руху). Отже, жодне тіло не може рухатись”:

- (1) проста конструктивна дилема;
- (2) проста деструктивна дилема;
- (3) складна конструктивна дилема;
- (4) складна деструктивна дилема.

4. В яких варіантах зроблені необхідні висновки із засновку “Студент К. відвідує всі лекції і практичні заняття з логіки”:

- (1) Отже, логіка йому подобається;
- (2) Отже, всі завдання з логіки йому даються легко;
- (3) Отже, він здасть підсумковий контроль на “успішно”;
- (4) Отже, К. хоче отримати ґрунтовні знання з логіки;
- (5) Отже, К. є дисциплінованим студентом.

5. До якого різновиду належить наведене обґрунтування “Кожна людина є неповторною. Припустимо, що є декілька абсолютно схожих людей, тоді б вони в однакових ситуаціях діяли за однією і тією ж схемою. Але люди поведуться по-різному. Отже, кожна людина є неповторною”:

- (1) пряме доведення;
- (2) доведення “від супротивного”;
- (3) доведення методом розгляду і виключення випадків;
- (4) пряме спростування;
- (5) непряме спростування.

Завдання 11.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Відношення між висловлюваннями та їх зображення за допомогою “логічного квадрата” та таблиць істинності.
2. Запитання як невід’ємний елемент логіки пошуку: логічна структура запитання, види запитань та правила їх постановки.

II. Виконайте тести:

1. Формальна логіка як наука досліджує:

- (1) закономірності розвитку мислення;
- (2) здатність людини до адекватного пізнання світу засобами інтелекту;
- (3) значення мовних виразів;
- (4) загальні структури правильного мислення, виражені в певних мовних формах, та закони, яким воно підпорядковується;
- (5) принципи побудови наукових теорій, закономірності процесів наукового дослідження.

2. До якої пари понять можна застосувати закон виключеного третього:

- (1) правова норма, моральна норма;
- (2) віруючий, атеїст;
- (3) знання, незнання;
- (4) добро, зло;
- (5) абстрактне поняття, конкретне поняття.

3. За якою фігурою побудований простий категоричний силогізм: “Багато студентів нашого факультету є хорошими спортсменами. Багато студентів нашого факультету в той же час добре вчаться. Отже, можна бути водночас хорошим спортсменом і добре вчитися”:

- (1) I фігура;
- (2) II фігура;
- (3) III фігура;
- (4) IV фігура.

4. Чим являється наведене обґрунтування “Давньогрецькі софісти твердили: “Істинних суджень не існує”. Арістотель спростував це твердження наступним чином: “Твердження “Істинних суджень не існує” – теж є судженням. Якщо всі судження неістинні, то неістинним є також і це судження. Тобто неістинно, що істинних суджень немає. А це означає, що істинні судження існують”:

- (1) прямим доведенням;
- (2) непрямим доведенням;
- (3) спростуванням тези доведення;
- (4) спростуванням аргументів доведення;
- (5) спростуванням демонстрації доведення.

5. Іноді в суперечках аргументація однієї із сторін починається виразом “Добре, я вам відповім, правда, з зовсім іншої галузі”. До яких некоректних прийомів він належить:

- (1) аргумент до авторитету;
- (2) аргумент до здорового глузду;
- (3) підміна тези;
- (4) пом’якшення тези в змістовному значенні;
- (5) тенденційний, односторонній підбір фактів.

Завдання 12.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Види індукції. Методи наукової індукції.
2. Закон достатньої підстави: особливості вимог щодо побудови міркувань та ознаки логічних помилок, що виникають при їх порушенні.

II. Виконайте тести:

1. Знайдіть поняття, обсяги яких перебувають у відношенні співвідпорядкування:

- (1) психологія, логіка, етика, соціологія;
- (2) правова норма, моральна норма;
- (3) природна мова, штучна мова;
- (4) держава, правова держава;
- (5) науковець, богослов, викладач вузу, державний діяч.

2. Серед наведених складних висловлювань знайдіть імплікативне:

- (1) Висловлювання може бути або істинним, або хибним;
- (2) Коли суть справи обміркована заздалегідь, слова приходять самі собою (М.Монтень);
- (3) Думай про смисл, а слова прийдуть самі (Л.Керролл);
- (4) Невірно, що усі логічні теорії є двозначними;
- (5) Якщо і тільки якщо кожен кон'юнкт є істинним, то й кон'юнктивне висловлювання буде істинним.

3. Яке правило порушено у наведеному простому категоричному силлогізмі “Рух – вічний. Ходіння в школу – рух. Отже, ходіння в школу вічне”:

- (1) Силлогізм повинен складатися лише з трьох термінів;
- (2) Середній термін повинен бути розподіленим хоча б у одному засновку;
- (3) Крайній термін, який не розподілений у засновку, не може бути розподіленим й у висновку;
- (4) Більший засновок у силлогізмі I фігури повинен бути загальним, а менший – стверджувальним висловлюванням;
- (5) Один із засновків і висновок у силлогізмі II фігури повинні бути заперечними.

4. У якому з варіантів теза “Історію свого народу необхідно вивчати і знати” є більш доказовою:

- (1) Знання минулого дозволяє глибше і краще зрозуміти сучасність і передбачати майбутнє;
- (2) Знання минулого дає змогу не повторювати помилок;
- (3) Знання історії свого народу сприяє патріотичному вихованню, формуванню національної самосвідомості та причетності до справ своєї Вітчизни;
- (4) Знання історії дозволяє стати пророком, зверненим у минуле (Ф.Шлегель).

5. Який із наведених способів Арістотель вважав підставою для побудови софізму “Чи істинним тепер є те, що ти народився? – Так. – Отже, ти народився тепер”:

- (1) неправильне ототожнення того, що нетотожне;
- (2) неправильне поєднання слів у мовному виразі;
- (3) змішування безвідносного і відносного смислів;
- (4) те, що не є причиною, видається за причину;
- (5) багато запитань зводяться до одного.

Завдання 13.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Дефініція понять як логічна операція: різновиди та правила здійснення.
2. Поняття логічного методу. Характеристика основних логічних методів: аналізу, синтезу, узагальнення, абстрагування, дедукції, індукції, аналогії, моделювання тощо.

II. Виконайте тести:

1. Вкажіть висловлювання, в яких суб'єкт є розподілений:

- (1) Деякі поняття не мають свого денотату;
- (2) Деякі науки використовують прийоми формалізації;
- (3) “Всі люди від природи прагнуть до знань” (Арістотель);
- (4) Жоден учений не мислить формулами (А.Ейнштейн);
- (5) “Читання без розмірковування не приносить користі” (Св. Тихон Задонський).

2. В яких висловах має місце внутрішня суперечність:

- (1) В деяких правильних міркуваннях багато логічних помилок;
- (2) В цьому висловлюванні немає ні ствердження, ні заперечення;
- (3) Бог любить і Бог судить;
- (4) Можна любити науку логіку, навіть не розуміючи її;
- (5) Щоб помститися своєму ворогові, необхідно старатися зробити йому як можна більше добра (Епіктет).

3. До якого виду умовиводів логіки висловлювань належить міркування “Якщо курс з логіки буде цікавим, то я буду завзято над ним працювати. Якщо я буду завзято працювати над курсом з логіки, то я отримаю з нього хорошу оцінку. Отже, якщо курс з логіки буде цікавим, то я отримаю з нього хорошу оцінку”:

- (1) умовно-категоричного;
- (2) суто умовного;
- (3) розділово-категоричного;
- (4) суто розділового;
- (5) умовно-розділового.

4. Яка логічна помилка має місце у доведенні “Версія А. є істинною, оскільки вона логічно випливає з показань свідка В. У свою чергу, свідкові В. можна довіряти, бо його заяви повністю узгоджуються із версією А.”:

- (1) хибна підстава;
- (2) недоведена підстава;
- (3) недостатня підстава;
- (4) коло в доведенні;
- (5) часткова втрата тези.

5. Іноді в суперечках аргументація однієї із сторін починається виразом “Так що ж, по-твоєму, виходить, що я брешу? Я – брехун?”. До яких некоректних прийомів він належить:

- (1) поспішне узагальнення;
- (2) аргумент до здорового глузду;
- (3) підміна тези;
- (4) постановка провокаційних запитань;
- (5) наклеювання на противника образливих ярликів.

Завдання 14.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Простий категоричний силогізм: фігури, модуси, правила побудови. Поняття про скорочений та складний силогізм: ентимема, полісилогізм, епіхейрема.
2. Парадокси науки як вияв суперечливого характеру пізнавального процесу. Різновиди парадоксів логіки та засоби їх вирішення.

II. Виконайте тести:

1. Чим у мові виражається висловлювання:

- (1) складним словосполученням;
- (2) розповідним реченням;
- (3) запитальним реченням;
- (4) спонукальним реченням;
- (5) окличним реченням.

2. Знайдіть поняття, які перебувають у відношенні перехрещення:

- (1) Місто, вулиця, квартира;
- (2) Помилка, логічна помилка, софізм;
- (3) Мова математики, літературна мова;
- (4) Державний діяч, політичний діяч, громадський діяч;
- (5) Дедукція, індукція, аналогія.

3. Вкажіть, у якому прикладі немає аналогії:

- (1) “Грамота без Божого страху – що меч в руках божевільного” (Св. Тихон Задонський);
- (2) “Що значить око для тіла, те саме і розум для душі” (Іоанн Златоуст);
- (3) “Розум усіх людей, узятих разом, не допоможе тому, у кого нема свого: людина, яка втратила зір, не спроможна позбутися цього недоліку за рахунок оточуючих” (Жан де Лабрюйєр);
- (4) Хто вивчає минуле – знає теперішнє;
- (5) Як квітка, цвіте і, як квітка, облітає.

4. Яка логічна помилка має місце у доведенні “Я прочитав підручник з логіки декілька разів. Сподіваюсь отримати на іспиті з логіки відмінну оцінку, - сказав один студент іншому перед іспитом”:

- (1) хибна підстава;
- (2) недоведена підстава;
- (3) недостатня підстава;
- (4) коло в доведенні;
- (5) часткова втрата тези.

5. Який із вказаних методів не належить до логічних:

- (1) аналіз;
- (2) абстрагування;
- (3) дедукція;
- (4) експеримент;
- (5) індукція.

Завдання 15.

I. Виконайте теоретичні завдання:

1. Аналогія як різновид імовірнісного умовиводу. Види аналогій та застосування методу моделювання в пізнавальній діяльності.
2. Застосування законів логіки в суперечках. Коректні та некоректні прийоми в суперечках. Паралогізми та софізми в суперечках.

II. Виконайте тести:

1. Знайдіть поняття, яке буде родовим у відношенні до поняття “правило логіки”:

- (1) логіка;
- (2) закон логіки;
- (3) правило;
- (4) правила ведення суперечок;
- (5) правила здійснення логічних операцій.

2. В яких випадках перше висловлювання являється підставою для другого:

- (1) Його міркування будуються у повній відповідності до правил логіки. Його міркування істинні;
- (2) Його мова строго відповідає правилам граматики. Його мова прекрасна;
- (3) Наведене визначення являється номінальним. Наведене визначення не являється реальним;
- (4) Мислення і мова взаємопов’язані між собою. Отже, вони тотожні;
- (5) Н. Був під слідством. Отже, Н. винний у скоєнні злочину.

3. До якого різновиду індукції належить міркування “Маятники, що мають різну форму, різну вагу та зроблені з різного матеріалу, мають однаковий період коливання. Досліджуючи причину цієї особливості, виявили, що всі вони мають однакову довжину. Отже, причиною рівномірності періодів коливань маятників є рівність їх довжин”:

- (1) повна індукція;
- (2) популярна індукція;
- (3) статистична індукція;
- (4) наукова індукція.

4. Яка логічна помилка має місце у доведенні “Людина – розумна істота, оскільки вона може мислити. А мислити вона може тому, що вона розумна істота”:

- (1) хибна підстава;
- (2) недоведена підстава;
- (3) недостатня підстава;
- (4) коло в доведенні;
- (5) часткова втрата тези.

5. Який із наведених способів Арістотель вважав підставою для побудови такого софізму “Грабіжник є зло. Отже, той, хто хоче зловити грабіжника, прагне зла”:

- (1) неправильне ототожнення того, що нетотожне;
- (2) неправильне поєднання слів;
- (3) змішування безвідносного і відносного смислів;
- (4) те, що не є причиною, видається за причину;
- (5) багато запитань зводяться до одного.